

A gazdasági társaságok közös szabályai

Közismert, hogy a kihirdetett, de hatályba nem lépett Polgári Törvénykönyv (2009. évi CXX. törvény) nem tartalmazta a gazdasági társaságokról szóló szabályozást. A 2010 és 2012 között folyó munkálatok eredményeképpen viszont a Gt. teljes egészében magánjogunk részévé vált, és az új Polgári Törvénykönyv III. Könyvébe került beillesztésre. A beillesztés természetesen nem csupán a szó nyelvtani értelmét jelenti, mivel – amint látni fogjuk – számos helyen érdemi változtatás is történt.

A tételes jogi rendelkezések többsége ismerős, hiszen vagy megegyezik, vagy nagyon hasonlít a jelenleg hatályos Gt. szabályaihoz. Ugyanakkor e körülmény nem szabad, hogy megtévessze a jogkeresőt és jogalkalmazót, mivel alapvető szemléletbeli változás történt a beillesztés során.

Az alábbi írás e változás bemutatására tesz kísérletet – a gazdasági társaságok közös szabályaira fókuszálva –, és igyekszik felhívni néhány olyan neuralgikus pontra a figyelmet, amely a hatályba lépés utáni jogalkalmazás számára – már most feltérképezhetően – lényeges nehézségeket okozhat.

1. A beillesztés szerkezeti kérdései

Tekintettel arra, hogy a III. Könyv a Jogi személy címet viseli, ezért ez értelemszerűen nem csupán a gazdasági társaságokra vonatkozó szabályokat tartalmazza. A jogalkotó – helyeselhető módon – igyekezett minden olyan kérdéskört általános szintre emelni, amely tartalmazta ezt lehetővé tette, és ezáltal sikeresen elkerülhető a felesleges ismételtetés. Így viszont egy hármasszintű szabályozás jött létre. A társasági jogi részre vonatkozik elsősorban az adott különös részi speciális szabály, majd a gazdasági társaságok közös szabályai (a továbbiakban: közös szabályok) végül pedig a Jogi személy általános szabályai (a továbbiakban: általános szabályok). A törvény a *lex specialis derogat legi generali* elv alapján áll, tehát a közös szabályok, illetve az általános szabályok csak akkor kerülnek alkalmazásra, ha az adott kérdésre vonatkozóan nem találunk speciális szabályt. Ez kétség kívül megnehezíti ugyan a jogalkalmazó dolgát, viszont világos eligazodást tesz lehetővé a különböző normák között. Persze ahhoz, hogy ez a világos eligazítás ténylegesen is megtörténhessen, magának a törvénynek kell megfelelően egzaktan lennie.

A hatályos Gt.-hez képest persze a közös szabályok száma csökkent, ami természetes, hiszen számos rendelkezés (például a vállalatcsoport (Ptk.) a Gt.-ben jelenleg: Befolyásszerzés. Elismert vállalatcsoport) átkerült az általános részbe.

2. A felfogásbeli változás

A Kodifikációs Főbizottság vezető képviselői az új törvénykönyvről szólva, mindig aláhúzták a magánautonómia központi jelentőségét. A társasági jog vonatkozásában ez a tétel akként jelentkezett, hogy itt a tagok egymás közötti viszonyát hangsúlyozták (a szervezeti megközelítés helyett), és a létesítési mód szerződéses jellegét. Ebből egyenesen következik az a felfogás, hogy a kötelmi jogban általánosan és nagyon helyesen uralkodó diszpozitivitás fogalma a társasági jog területén is érvényesül.

A normaszövegben ezzel az alapfelfogással az általános szabályok között találkozunk először, amikor a létesítés szabadsága címszó alatt rögzítésre kerül, hogy a jogi személy tagjai, illetve alapítói az egymás közötti és a jogi személyhez fűződő viszonyuk, valamint a jogi személy szervezetének és működésének szabályozása során a létesítő okiratban két kivételtől eltekintve eltérhetnek a jogi személyekre vonatkozó Ptk.-ban foglalt szabályoktól. A norma megfogalmazása lényegében három esetkört ölel fel, hiszen a tagok, illetve alapítók egymás közötti viszonyáról, előbbieknél a jogi személyekhez fűződő viszonyáról, valamint a szervezeti és működési szabályzat megállapításának szabadságáról van szó.

Nyilvánvaló, hogy ezek az esetekörök nem csupán a tagok (alapítók) egymás közötti viszonyát fedik le, hanem a jogi személy működését nagymértékben befolyásolhatják, amely a külvilág számára is hatással lehet.

A szakasz következő bekezdése a kivételeket taglalja, vagyis azt rögzíti, hogy a jogalkotó mikor nem ad teret a diszpozitív szabályozásnak. A két kivétel közül az egyik teljesen világos – amennyiben az eltérést a törvény tiltja – ez esetben ugyanis kógens normáról van szó, a második eset azonban problematikusabb. Ez utóbbi tekintetében ugyanis a törvényben a következőket olvashatjuk:

„Az eltérés a jogi személy hitelezőinek, munkavállalóinak vagy a tagok kisebbségének jogait nyilvánvalóan sérti, vagy a jogi személyek törvényes működése feletti felügyelet érvényesülését akadályozza” [3:4. § (3) bekezdés].

A megfogalmazás ragyogó példáját adja annak, amikor ugyan látszólag teljesen konkrét és megfogható vagyok, ugyanakkor igazából nem mondtam semmit, ezáltal viszont (mintegy „mellékhatásként”) a gyakorlatban komoly zavarokat is okozhatok.

Mert mit is mond a felhívott bekezdés szövege? A mondat első felében három személyi kör kerül megemlítésre, a hitelezők, munkavállalók, illetve a tagok kisebbsége. Ne felejtsük el, hogy a létesítés időszakában vagyunk. Ilyenkor még a leendő cégek döntő többsége nem rendelkezik hitelezőkkel, és az is ritka kivétel, hogy a munkavállalók teljes létszámban rendelkezésre álljanak. Ezen első két esetkörben tehát, egy jövőbeni

esetlegesen bekövetkezett eseményt óhajt a jogalkotó meggátolni a tiltás eszközével, amelynek kiszűrése csakis abban az egy esetben lehetséges, ha magában a létesítő okiratban már durva jogsértésekkel találkozni, például ha kimondásra kerülne, hogy a cég esetleges hitelezőinek kamatot nem fizet, vagy a munkavállalók szabadsága náluk csak évi öt munkanap stb. Lényegében ugyanez vonatkozik a kisebbségi jogokra is. A tiltás értelmetlenségét csak tovább fokozza az a körülmény, hogy mindezeknek „nyilvánvalóknak” kell lennie.

Mindezekhez járul az a tény, hogy a III. Könyvet kidolgozó munkacsoport (a csoport által javasolt normaszöveg teljes egészében megjelent a Gazdaság és Jog 2011/7–8. számában) nem a diszpozitivitás talaján állt, és így jogtechnikailag a szakaszok jelentős része kijelentő módban fogalmazódott. A kijelentő mód pedig közismerten kögens normát takar. A diszpozitivitás érvényesítése után viszont megmaradtak a kijelentő módban fogalmazott szakaszok (hogy ennek az időhiány vagy más volt-e az oka nem tudni, de az eredmény szempontjából teljesen mellékes), és most nem tudni teljes bizonyossággal, hogy ezen szakaszok jogi természete diszpozitív-e vagy kögens.

Egyébként maga a jogalkotó is érzekelte, a jelzett jogalkalmazási problémákat, hiszen a miniszteri indokolásban olvashatjuk, hogy: „A kiindulópontjában és alapvetően eltérést engedő (diszpozitív) szabályozás az alkalmazás kezdeti szakaszában felvethet jogi értelmezési problémákat, amelyeket végső soron majd a bírói gyakorlatnak kell megoldania.”

3. Általános rendelkezések

A közös szabályok élén a gazdasági társaságok fogalmának meghatározása áll, amely eddig hiányzott a tételes jogi normák közül. Eszerint, gazdasági társaságnak az minősül, ahol a tagok saját vagyoni hozzájárulásukkal, üzletszerű közös gazdasági tevékenység folytatására vállalkoznak, ezzel jogi személyiséggel rendelkező vállalkozás jön létre és mind a nyereségből, mind a veszteségből ki kell venniük a részüket. A nyereség szétosztása, illetve a veszteség viselése a tagok vagyoni hozzájárulásához aránylik. Ez természetesen csak főszabály, viszont a létesítő okirat nem rendelkezhet úgy, hogy valamely tagot a nyereség vagy a veszteség viseléséből teljesen kizár, ez ugyanis semmis.

Új szabály, hogy a törvény kimondja a tag köteles együttműködni a többi taggal, illetve a társaság szerveivel (ideértve természetesen elsősorban az ügyvezetést is!), és semmiféle olyan tevékenységet nem fejthet ki, amely a társaság céljainak elérését veszélyeztetheti. Mindenképpen előrelépésként kell értékelni a hatályos szabályozással szemben azt, hogy a Ptk. lényegében az együttműködés magasabb szintjét írja elő a tagok számára.

Megmaradt a társasági jogunkból jól ismert formakényszer, tehát gazdasági társaság a jövőben is kizárólag közkereseti társaságként, betéti társaságként, korlátolt felelősségű társaságként vagy részvénytársaságként

működhet csak. Ugyanakkor – szemben hatályos jogunkkal – nem került kimondásra az a tétel, hogy a társaságok közhasznú tevékenységet is végezhetnek. Ennek az az indoka, hogy a jogalkotó igyekezett a Ptk.-ban csak a ténylegesen, tisztán a polgári jog körébe tartozó kérdéseket szabályozni, és kétségtelen, hogy a közhasznúságnak erőteljes közjogi vonásai vannak. Az e lehetőségről való hallgatás nem jelenti ugyan azt, hogy a jövőben ne lehessen közhasznú célra társaságot alapítani (ehhez persze feltehetőleg módosítani kell a vonatkozó törvényeket) de úgy vélem, hogy a közhasznúság lehetőségére való utalás kimaradása, könnyen visszavetheti az ilyen jellegű tevékenységet.

A gazdasági társaságok általános fogalmi meghatározásában bekerült a jogi személy kitétel, amelynek eredményeképpen igen lényeges változás, hogy mind a közkereseti társaság, mind pedig a betéti társaság a jövőben jogi személyként működik tovább. Ugyanakkor e társaságok tagjainál látjuk, hogy megmaradt a korlátlanul felelős tag fogalma, következésképp az előbb említett két szervezet esetében a tagok felelősségi rendszere a jövőben sem változik. Sőt e társaságoknál gyakorlatilag önálló szervezetet – rendkívül helyeseltető módon – a jövőben sem kell létrehozni. E megoldás – megítélésem szerint – dogmatikailag abszolút nem elegáns, hiszen ily módon a jogi személy az általános részben megadott négy fogalmi jellemzőjéből kettő nem, vagy nem teljesen igaz a kkt.-ra és a bt.-re. Ez nyilvánvalóan elrelativizálja a jogi személy tartalmi ismérveit. Szerencsére a gyakorlatban ez nem fog problémát okozni, hiszen mindkét szervezet külső jogviszonyaiban eddig is önálló jogalanyként lépett és léphetett fel.

A korlátlan felelősség ezen automatikus továbbélése miatt azonban a jogalkotó arra „kényszerült”, hogy elsősorban hitelezővédelmi okokból a tagi minőséget továbbra is korlátozza.

A társaság tagjai címet viselő 3:90. § rögzíti, hogy természetes személy azonos időszakban csak egy gazdasági társaságban lehet, korlátlanul felelős tag, kiskorú viszont értelemszerűen nem vállalhat korlátlan felelősséggel járó tagságot. Ugyancsak ismerős az, hogy közkereseti, valamint betéti társaság és egyéni cég nem lehet korlátlanul felelős tagja a gazdasági társaságnak.

A szakasz (3) és (4) bekezdése valóban új fogalmat, illetve újdonságot tartalmaz. Tagsági tilalmat ír ugyanis elő mindazon személyek vonatkozásában, akik eltiltás hatálya alatt állnak. Az eltiltás fogalmát a Ptk. nem ismeri, úgyhogy a Ptké.-nek vagy az új cégtörvénynek kell itt eligazítást adni. A szakasz (4) bekezdése nemes egyszerűséggel közli, hogy a részvénytársaság tagjai a részvényesek. Ez utóbbi kitétel dogmatikailag erősen vitatható, hiszen a nyilvánosan működő részvénytársaságnál szóba sem jöhet kötelmi jogi kapcsolat a részvényesek között, de álláspontom szerint ez a zártkörűen működő részvénytársaság részvényeseiről sem mondható el. A kötelmi jogi jelleg ilyen erőltetett és mesterséges hangsúlyozása egyértelműen dogmatikai hiba.

Továbbra is lehetőség nyílik a választottbírósági út igénybevitelére a 3:92. § (2) bekezdése a hatályos jognál egyszerűbben és érthetőbben határozza meg, hogy

mi minősül társasági jogi jogvitának, itt kiemelendő a c) pont, miszerint a vezető tisztségviselő vagy fb-tag kontra gazdasági társaság közötti vita, illetve e tisztségekből eredő jogvita is ide tartozik.

4. Alapítás

Az alapítási folyamat lényegében nem változott, itt arra kell felhívni a figyelmet, hogy egyrészt a vagyoni hozzájárulás teljesítésének elmulasztása esetén a szankciós törvényi rendszerétől eltérni nem lehet, vagyis semmis a létesítő okiratnak bármely olyan rendelkezése, amely a törvényi szankciós rendszerrel kevésbé súlyos következményekkel jár, másrészt külön kell szólni a részvénytársaság nyilvános alapítási lehetőségének megszűnéséről.

A Ptk. felfogása szerint ugyanis a klasszikus részvénytársasági forma megszűnt, nincs mód az alaptőke nyilvános felhívás útján való összegyűjtésére, következésképp alapításkor a részvényeket meghatározott személyeknek le kell jegyezni. Ebből következőleg a létesítő okiratok rendszere is egyszerűsödött. Alapvetően a társaságok társasági jogi szerződéssel jönnek létre. Ez alól csak a részvénytársaság a kivétel, ahol a létesítő okiratot alapszabálynak, illetve az egyszemélyes korlátolt felelősségű társaság, ahol ezt alapító okiratnak hívjuk. Így már lehetőség nyílik arra, hogy a létesítő okiratot, valamennyi alapító kvázi tagként aláírja (ismert, hogy nyilvános alapítás esetén az alapszabályt a közgyűlés fogadta el, és azt a jelenlévőknek nem kellett aláírniuk).

A jövőben sincs természetesen akadálya annak, hogy a tag helyett a létesítő okiratot megfelelő meghatalmazással rendelkező képviselője írja alá. A 3:95. § (1) bekezdése ugyan ezt a lehetőséget – ha szó szerint vesszük a törvény szövegét – csak a társasági szerződések tekintetében engedi meg, viszont a miniszteri indokolás egyértelműen leszögezi, hogy a létesítő okirat, az alapítók írásbeli nyilatkozata, amelyet az alapítók vagy képviselőjüknek alá kell írniuk.

Természetesen a szakszerűség biztosítása érdekében a jogászai ellenjegyzés továbbra is elengedhetetlen kellék. Változatlanok a tevékenységet illető rendelkezések is, tehát értelemszerűen hatósági engedélyhez kötött tevékenységet e nélkül nem lehet megkezdeni, és ugyanez vonatkozik a képesítéshez kötött tevékenységre is, akár polgári jogi, akár munka jogviszonyban álló – legalább egy olyan személynek kell lenni társaságnál, aki a szükséges képesítéssel rendelkezik.

Az általános szabályok között találjuk meg a nem pénzügyi hozzájárulás alapvető fogalmát, itt a társaságok esetében ez egyértelműen kibővül, miszerint nem pénzügyi hozzájárulásként az adós által elismert követelés is szolgáltatatható. Ezzel egyenértékű a jogerős bírósági határozat.

A szakasz érdekessége, hogy mindkét bekezdése kógens. Egyértelmű tilalom van, hogy a tag munkavégzést, személyes közreműködését, vagy egyéb szolgáltatásra irányuló vállalkozását nem lehet e fogalomkör alá vonni. Azok a tagok, akik a nem pénzügyi vagyoni

hozzájárulást a norma szövege szerint „tudomásuk ellenére” nagyobb összeggel fogadták el, felelősek az ebből eredő károkért méghozzá a nem pénzügyi vagyoni hozzájárulást teljesítővel egyetemlegesen. Ezt erősíti meg e szakaszhoz fűzött miniszteri indoklás is, amikor leszögezi, hogy „az apport értékelésével összefüggő kiegészítés az, amely nemcsak a nem pénzügyi vagyoni hozzájárulást szolgáltató tag helytállási kötelezettségén túl azoknak a tagoknak a felelősségét is előírja, akik annak ellenére, hogy tudomásuk volt a valós értékről, közreműködtek az apport túlértékelésében.”

Az alapítást a létesítő okirat ellenjegyzésétől számítva 30 napon belül kell a cégbíróságnak bejelenteni, ettől az esetben lehet eltérni, ha az alapítás maga hatósági engedélyhez kötött, mert ilyenkor a jogerős hatósági engedélyt követő 15 napon belül benyújtásra kell, hogy kerüljön a létesítő okirat.

Más megfogalmazásban ugyan, de lényegében változatlanok az előtársaságokra vonatkozó szabályok. Taxatív megfogalmazásra kerül, hogy melyek azok az esetek vagy változások amelyekre az előtársasági létszakban nem kerülhet sor, és ugyancsak precízen kimunkáltak a felelősségi szabályok, amennyiben a bíróság a nyilvántartásba vételt elutasítja. Gyakorlati szempontból persze külön kérdés az, hogy az elektronikus cégbejegyzés térnyerése után is indokolt-e egyáltalán magának az intézménynek a fenntartása.

Főszabályként a létesítő okirat módosításáról a társaság legfőbb szerve 3/4-es szótöbbséggel határoz, amennyiben a módosítás maga nem szerződéssel történik. Egyszerű szótöbbség is elegendő, ha az nem stratégiai súlyú módosításnak minősül, viszont egyhangú határozat szükséges ahhoz, hogy ha a módosítás valamely tag vagy tagok jogait hátrányosan érintené. Ez utóbbi esetben a szavazati joggal nem rendelkező tagok is szavazhatnak. Technikai szabály ugyan, de nagyban megkönnyíti a gyakorlati életet, hogy a módosítást tartalmazó okiratot a tagoknak nem kell aláírniuk, és azt a társaság jogásza is ellenjegyezheti.

A kisebbségi jogok szabályozása dogmatikailag nagyon helyesen a közös szabályok között nyert elhelyezést „Kisebbségvédelem” címszó alatt. A szabályok anyagi jogi értelemben változatlanok maradtak, viszont egy feszesebb eljárási rend került kialakításra. Szemben a hatályos szabályozással az ügyvezetésnek a jövőben nem 30, hanem mindössze 8 napja marad arra, hogy intézkedjen a legfőbb szerv ülésének összehívásáról, illetve kezdeményezze az ülés tartása nélküli döntéshozatalt. Hatályos jogunk a legfőbb szerv összehívása pénzügyi terhének viseléséről nem rendelkezik – így az szinte automatikus módon a társaságot terheli. A Ptk. sokkal szigorúbb szabályt vezet be, ugyanis a kérelmezőknek meg kell előlegezni a költségeket minden esetben, és csak arra van lehetőség, hogy a legfőbb szerv döntése alapján végül is ez az előleg visszautalásra kerüljön. A jogalkotó nyilvánvalóan azért folyamodott ehhez a megoldáshoz, hogy az indokolatlanul minden alap nélkül, esetleg pusztán rosszindulatból kezdeményezett kisebbségvédelmi ügyeket kiszűrje, és anyagilag is rászorítsa a kérelmezőket a felelős magatartásra.

5. Tag kizárása

A tag kizárásnak szabályai lényegében változatlanok maradtak, az egyetlen eltérés az, hogy a Ptk. csupán a nyilvánosan működő részvénytársaság részvényesére terjeszti ki a kizárás tilalmát, így a jövőben zártkörűen működő részvénytársaság részvényese kizárásának nem lesz akadálya. A Ptk. jellegéből adódóan az eljárásjogi szabályok egy része kimaradt az anyagból. Az anyagi jogi szabály persze megmaradt, tehát akkor zárható ki a tag, ha a társaságban való maradása nagymértékben veszélyeztetné a társaság céljainak elérését, amit természetesen a bíróságnak kell megállapítania. Továbbra is lehetőség nyílik arra, hogy kérelemre a bíróság az érintett tag tagsági jogainak gyakorlását a jogerős döntésig felfüggeszse. Természetesen e felfüggesztés nem vonatkozhat a tag nyereségre irányuló igényére.

6. Legfőbb szerv

A jogalkotó az általános részben feltehetően nem óhajtotta megnevezni az egyes társasági formáknál különböző elnevezéssel működő legfelsőbb döntéshozó szervet, ezért megítélésem szerint a túlzott általánosítás igénye miatt, talán nem a legszerencsésebb módon az a megoldás született, amely szerint a gazdasági társaság tagjainak döntéshozó szerve a legfőbb szerv [3:109. § (1) bekezdés]. Szigorú dogmatikai alapon, ezek szerint a nyilvánosan működő részvénytársaságnak nem lehetne közgyűlése, ami nyilvánvalóan képtelenség.

A legfőbb szerv hatáskörébe a társaság alapvető üzleti és személyi kérdései, a beszámoló jóváhagyása és a nyereség felosztása, valamint a taggal, a vezető tisztségviselővel a felügyelőbizottsági taggal, a könyvvizsgálóval szembeni kártérítési igény érvényesítése tartozik.

Kérdés persze, hogy mi fog történni abban az esetben, ha a létesítés szabadságának már tárgyalt rendelkezései alapján például a mérleg elfogadását a létesítő okirat az ügyvezetés hatáskörébe utalja, ami megítélésem szerint mind a szövegezésből, mind a törvény logikájából adódóan kizárt lenne. Figyelemmel viszont arra, hogy a közös szabályok normái között is találkozunk kifejezetten a semmisség kimondásával, ezért nem zárható ki teljesen annak lehetősége – mivel itt a normaszöveg az eltérést nem tiltja –, hogy a jövőben adott bíróság egyetértően egy ilyen jellegű értelmezéssel.

A Ptk. rögzíti, hogy a legfőbb szerv ülése nem nyilvános és azon a társaság vezető tisztségviselői és a felügyelőbizottság tagjai tanácskozási joggal vehetnek részt. Külön kiemeli a szabályozás, hogy tagsági jogait csak akkor gyakorolhatja a tag távollétében (elektronikus hírközlő eszközök igénybevételével), hogy ha egyrészt a létesítő okirat erre lehetőséget ad és másrészt ténylegesen megteremtődik annak technikai módja, hogy a tagok egymás közötti kommunikációja az ülés időtartama alatt is biztosított legyen.

Elvi éllal kerül leszögezésre, hogy amennyiben az ülést szabálytalanul hívták össze, és emiatt a határozatai lényegében érvénytelenné válnak, akkor ezt csak akkor

lehet visszamenő hatállyal érvényessé nyilvánítani, ha 30 napos határidőn belül ezt valamennyi tag érvényesnek ismeri el.

7. Ügyvezetés

Az ügyvezetés kérdésének alapvető rendezésére az általános részben kerül sor. Itt találjuk a fogalom meghatározását is, amely egyezően a hatályos szabályozással rögzíti, hogy minden olyan kérdésben való döntés az ügyvezetés feladata, amely nem tartozik a tagok vagy az alapító hatáskörébe. Ugyancsak itt kerül sor a vezető tisztségviselővel szembeni követelmények és kizáró okok felsorolására. A vezető tisztségviselő, ha kárt okoz a társaságnak, természetesen e minőségével összefüggésben, akkor a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályait kell alkalmazni. Ugyancsak itt kerül tárgyalásra a vezető tisztségviselő megbízásának megszűnése. Lényeges kiemelni azt a szabályt, hogy a vezető tisztségviselő bármikor indokolás nélkül visszahívható e tisztségéből.

A közös szabályok ezeket az előbb említett általános rendelkezéseket nem ismétlik meg, hanem csupán azokat finomítják. Így rögzítésre kerül, hogy e tisztség, mind munkaviszonyban mind megbízási jogviszonyban ellátható. Lényeges, hogy a Ptk. nem vette át azt a szabályt, miszerint a fenyegető fizetése képtelenség bekövetkezése esetén a vezető tisztségviselő elsősorban a hitelező érdekeinek szem előtt tartásával hozza meg döntéseit. Erre valószínűleg azok a gyakorlati tapasztalatok is sarkallták a jogalkotót, amelyek az alkalmazás során jelezték, hogy ennek az angolszász jogból átvett jogintézménynek magyar jogba való átültetése nagyon nagy nehézségekbe ütközik. Ezért a Ptk. csupán annyit rögzít, hogy a vezető tisztségviselő ügyvezetési tevékenységét a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján köteles ellátni. E megfogalmazásban persze ki nem mondva, de benne van, és a miniszteri indokolás kifejezetten fel is hívja rá a figyelmet, hogy fenyegető fizetése képtelenség esetén az ügyvezetésnek – döntései meghozatala során – a hitelező érdekeire is tekintettel kell lennie.

Változatlanul megmaradt az a szabály, miszerint a vezető tisztségviselőt egyik társasági tag sem utasíthatja, és a hatáskör elvonás tilalma is rögzítésre került. Ez alól természetesen kivétel az egyszemélyes gazdasági társaság, ahol a tag kötelező utasítást adhat, amelyet az illető köteles végrehajtani, viszont a vezető tisztségviselő értelemszerűen az utasítás végrehajtásából eredő károkért nem felel.

Nagyobb társaságnál fordul elő az egy vagy több cégvezető alkalmazása, akik kizárólag munkaviszonyban láthatják el tevékenységüket és a vezető tisztségviselők irányítása alatt tevékenykednek. A vezető tisztségviselő egyik legfontosabb feladata, hogy a gazdasági társaságot harmadik személyekkel szemben bíróságok, illetve más hatóságok előtt képviselje. A vezető tisztségviselő képviseleti joga általános, ilyen általános képviseleti jogra való meghatalmazást még a cégvezető számára is lehet biztosítani.

A vezető tisztségviselő társasággal szembeni kártérítési felelősségét – az általános szabályok alapján – bontja ki a 3:117. §.

E szakasz alapján a vezető tisztségviselőnek lehetősége nyílik arra, hogy az előző üzleti év tekintetében, a maga számára felmentvény kiadását kérje. Ez azért előnyös a vezető tisztségviselő számára, mert felmentvény birtokában a társaság csak akkor léphet fel ellene kártérítési igénnyel, hogy ha a felmentvény megadásának alapjául szolgáló adatok tévesek vagy hiányosak voltak. A jogutód nélküli megszűnés esetén a társaság tagjai, egy éves jogvesztő határidőn belül, érvényesíthetik esetleges kártérítési igényeiket, a vezető tisztségviselőkkel szemben.

A hitelezők fellépési lehetőségét is biztosítja a törvény, itt viszont a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint, ha bizonyítani tudják, hogy a vezető tisztségviselő a társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet beállta után érdekeiket nem vette kellően figyelembe.

8. Felügyelőbizottság, könyvvizsgáló

Hasonlóan az ügyvezetéshez, a felügyelőbizottság esetében is a közös szabályok kibontják és tovább részletezik az általános szabályok körében megismerteket. Egy ponton azonban különös átfedést lehet tapasztalni. Ez pedig a felügyelőbizottság létszáma. A törvény által ajánlott létszám 3 fő [3:26. § (1) bekezdés]. Ez azonban csak ajánlás, hiszen ettől a létesítő okirat – amint arra a miniszteri indokolás is rámutat – eltérhet és az ellenőrző szerv létszámát a felek alacsonyabban, vagy magasabban is meghatározhatják. Arra figyelemmel azonban, hogy a 3:27. § (3) bekezdésében rögzítésre kerül, hogy a felügyelőbizottság határozatit a jelenlévők szótöbbségével hozza, és a létesítő okirat ennél alacsonyabb határozathozatali arányt előíró rendelkezése semmis, okszerűen következik, hogy e norma betartásához minimálisan 3 fős felügyelőbizottság szükséges, következésképp nem igaz a miniszteri indokolásnak az a kitétele, hogy lehetséges 3 főnél kisebb létszámú felügyelőbizottság létrehozatala. E felfogást erősíti a 3:121. § is, amely rögzíti, hogy a felügyelőbizottság 3 tagból áll, és abban az esetben kifejezetten megtiltja a kisebb létszámot, ha a társaságnak kötelező az fb-t létrehozni, vagy pedig ügydöntő felügyelőbizottság működik. Az általános részből idézett szakasz alapján az is nyilvánvaló, hogy nincs olyan eset, amikor 3 főnél kisebb lehet a létszám. Egyébként ezt támasztja alá, a 3:122. § (2) bekezdése is, amely rögzíti, hogy „a felügyelőbizottság ülése akkor határozatképes, ha tagjai legalább kétharmada, de legalább 3 fő az ülésen jelen van.”

A felügyelőbizottság jogköre az eddigi hatályos szabályokkal megegyezően került be a Ptk.-ba, továbbra is kötelező a beszámolóról írásbeli jelentést készítenie, ennek hiányában ugyanis a legfőbb szerv azt sem el nem fogadhatja, sem el nem utasíthatja. Ugyancsak változatlan, ha a felügyelőbizottság megítélése szerint az ügyvezetés tevékenysége a jogszabályba vagy a létesítő

okiratba ütközik, esetlegesen azok ellentétesek a társaság legfőbb szerve határozatával, vagy az intézkedések egyébként sértik a társaság érdekeit, akkor a fb-nek joga van összehívni a legfőbb szerv ülését. Lényeges annak rögzítése, hogy amennyiben az fb szakértőt óhajt igénybe venni, akkor az erre irányuló kérelmet – annak összes anyagi konzekvenciájával együtt – az ügyvezetés köteles teljesíteni.

A Ptk. megváltozott felfogása miatt nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a 3:120. § (4) bekezdése szerint az előbb felsorolt normák kögensek.

Változatlan maradt az az előírás, hogy a felügyelőbizottság saját tagjai közül választ elnököt, ügyrendjét maga állapítja meg, és azt a legfőbb szervnek kell jóváhagynia. Amennyiben az fb tagjainak létszáma a létesítő okiratban megállapított szám alá csökken, az ügyvezetés köteles intézkedni a bizottság kiegészítéséről. Persze nagy kérdés, hogy a 3:4. § (2) bekezdés alapján ezen kötelezettségét az ügyvezetés mellőzheti-e. Megítélésem szerint nem, de ha mégis, akkor ezzel a technikával eredményesen megakadályozható a felügyelőbizottságok kötelező létrehozása esetén is azok működése, hiszen csupán azt kell megvárni, hogy a tagok száma az előírt létszám alá csökkenjen, és nem kell gondoskodni a pótlásukról.

Lényeges változást hozott a Ptk. az ügydöntő felügyelőbizottság kérdéskörében. Hatályos jogunk szerint ügydöntő felügyelőbizottság a zártkörűen működő részvénytársaságnál és korlátozott felelősségű társaságnál működhet. Ezt a Ptk. kiterjesztette lényegében az összes társasági formába (kivéve természetesen a nyilvánosan működő részvénytársaságot). Tartalmi oldalról nézve is erőteljesen tágul az ügydöntő felügyelőbizottság hatásköre, ugyanis – szemben hatályos jogunkkal – a Ptk. nem határozza meg azon döntések körét, amelynek akár a meghozatalát akár a jóváhagyását az ügydöntő felügyelőbizottság látja el. Ezért ez a kör teljes, és a kérdésben a létesítő okiratnak kell rendelkeznie. Változatlan maradt viszont az a szabály, hogy ha a felügyelőbizottság tagjai ily módon eljárva a társaságnak kárt okoznak, akkor a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint kötelesek a károkat megtéríteni.

Némileg árnyaltabb a kép azokban az esetekben, amit a létesítő okirat az adott döntéshez az ügydöntő felügyelőbizottság előzetes jóváhagyását kívánja meg. Ha az fb a javaslatot nem hagyja jóvá, az ügyvezetés viszont fenntartja javaslatát, akkor a kérdésben végső soron a társaság legfőbb szerve fog dönteni. Természetesen az ügydöntő felügyelőbizottság tagjaira ebben a körben a vezető tisztségviselőre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

Alapvetően nem változtak a munkavállalói részvételre vonatkozó szabályok, annyit viszont mindenképpen szükséges kiemelni, hogy a 3:127. § szerint semmis a létesítő okirat olyan rendelkezése, amely a munkavállalói részvétel szabályait az e törvényben előírt szabályokhoz képest a munkavállalókra nézve hátrányosabban határozza meg.

Az általános szabályok az állandó könyvvizsgáló

alapvető lehetőségeit adják meg, bár felsorolásszerűen, ezért taxatívnak is tűnhetne, de a tüzetes vizsgálat során kiderül, hogy a könyvvizsgáló a működés során keletkezett bármely iratba betekinthez. Amennyiben a könyvvizsgáló olyan mérvű vagyonsökkenést észlel, amely veszélyeztetheti a hitelezők kielégítését, vagy akár a vezető tisztségviselők, akár a felügyelőbizottsági tagok esetében visszaélésre okot adó körülmény merül fel, akkor a könyvvizsgáló azonnal köteles kezdeményezési jogával élni az ügyvezetésnél. Ha ez nem vezet eredményre, és csakis akkor, a könyvvizsgáló a törvényességi felügyeletet ellátó nyilvántartó bíróságot köteles értesíteni. A Ptk. szerkezeti logikájából adódóan ezeket a kérdéseket a közös szabályokban nem ismétli meg a jogalkotó, csupán három esetkört jelöl ki, a társaságok vonatkozásában. Az első esetkörben a könyvvizsgáló általánosan megadott feladati közül kiemeli a független könyvvizsgálói jelentést, mint formát, és előírja, hogy a könyvvizsgálónak állást kell foglalni abban a kérdésben, hogy a társaság beszámolója megfelel-e egyrészt a vonatkozó jogszabályoknak, másrészt valós és megbízható képet ad-e a tényleges gazdasági helyzetéről. Az állandó könyvvizsgálói feladatokat egyéni könyvvizsgáló vagy könyvvizsgálói cég is elláthatja, de az utóbbi esetben egyértelműen meg kell nevezni azt a személyt, aki a társaságnál a feladatokat ténylegesen végzi. A könyvvizsgáló személyének függetlenségét hivatottak biztosítani az összeférhetetlenségi szabályok. Természetesen nem lehet állandó könyvvizsgáló a társaság tagja, vezető tisztségviselője, felügyelőbizottsági tagja, valamint hozzátartozójuk. A könyvvizsgáló nem állhat munkaviszonyban a gazdasági társasággal, sőt először ilyen feladatot az adott társaságnál csak munkaviszonya megszűnését követő 3 év elteltével vállalhat.

A könyvvizsgáló megbízási szerződéses jogviszonyban áll a társasággal, kijelölése illetve választása a legfőbb szerv kompetenciájába tartozik. Határozott időre kell megválasztani, de maximálisan 5 évre lehet. A könyvvizsgáló tevékenysége középpontjában a beszámoló auditálása áll, aminek a jelentőségét az is aláhúzza, hogy megbízatásának időtartama nem lehet rövidebb, mint a legfőbb szerv által történt megválasztásától a következő beszámolót elfogadó ülésig terjedő időszak. E rendelkezés ráadásul kógens.

Nehezen értelmezhető a Ptk. egyéb társasági szervekre vonatkozó rendelkezése. A szakasz szerint, ha a létesítő okirat, vagy annak felhatalmazása alapján a társaság legfőbb szerve az e törvényben meghatározott szerveken és tisztségviselőkön túl, más szervek működését írja elő, az előírás az e törvény által meghatározott szervek, és tisztségviselők hatáskörét, valamint felelőségét nem érinti.

Ha a jogalkotó továbbra is a kógens felfogást vallaná, akkor sem kellene külön törvényi felhatalmazás arra, hogy a törvényben nem szereplő, következésképpen azt nem is tiltó szervek nevesítésre kerüljenek. Az erőteljes, eltérést engedő felfogás talaján állva viszont a rendelkezés teljesen felesleges, hiszen a törvényi szabályok jelentős részétől az eltérést amúgy is megengedi

a Ptk., minek akkor erre külön még egyszer felhívni a figyelmet. Ebből adódóan talán jobb lett volna, ha a szakasz kimarad.

9. Társasági formaváltás, jogutód nélküli megszűnés

A Ptk. szerkezeti felépítéséből adódóan, az erre a témakörre vonatkozó alapvető szabályokat itt is az általános részben találjuk meg. A Ptk. szakít a korábbi társasági törvények felfogásával, magát a fogalmat szűkebb értelemben használja, és így az csak és kizárólag a jogi személy típusának megváltoztatását jelenti. Lényege, hogy az átalakuló jogi személy megszűnik, jogai és kötelezettségei az átalakulással keletkező új jogi személyre, mint általános jogutódra szállnak át. Tekintettel arra, hogy e felfogásban mindenképpen új jogi személy keletkezik, logikus, hogy be kell tartani, a jogi személy létesítésére vonatkozó szabályokat is. Az általános részben találjuk ugyancsak az átalakulási tilalmak felsorolását, ezek közül gyakorlati szempontból értelemszerűen az az eset bír jelentőséggel, amikor a szervezettel szemben csőd- vagy felszámolási eljárás folyik. A szabályok rögzítik, hogy ki kezdeményezheti az átalakulást, a kérdésben való döntés szabályait, valamint az átalakulásban részt nem vevő tagok helyzetét. Lényeges változás a személyi kört illetően, hogy a társaság szövetkezzé vagy egyesüléssé is átalakulhat, és ez megfordítva is igaz.

A közös szabályok között bizonyos részletszabályokat találunk, de mutatja az általános rész súlyát, hogy ezen speciális szabályok terjedelme mindössze négy paragrafus. A közös szabályok rögzítik, hogy amennyiben a társaság saját tőkéje nem éri el az adott társasági formára kötelezően előírt mértéket, és ez az állapot egymást követő két üzleti évben áll fent, és a tagok nem gondoskodnak a szükséges saját tőke biztosításáról (erre a második beszámoló elfogadását követő 3 hónap áll rendelkezésükre) akkor ezt követően 60 napon belül a társaság vagy átalakul más társasági formává, de ehelyett választhatja a jogutód nélküli megszűnést vagy az egyesülést is.

Lényeges szabály, hogy ha az átalakulás következtében a korlátlanul felelős tag, korlátozottan felelős taggá válik (jellemző eset erre, ha egy közkereseti társaság alakul át kft.-vé), akkor ezen tag az átalakulást követő 5 évig (amely jogvesztő határidő), köteles helytállni a jogelőd gazdasági társaság tartozásaiért.

Az egyesülés és a szétválás kérdésével a közös szabályok érdemben külön nem foglalkoznak, az e kérdésben való eligazítást tehát az általános részben kell keresni.

Összességében megállapítható, hogy a témát érintő szabályozás alapvonalai – a személyi kör bővítésén kívül – lényegében nem változtak. A kérdés persze itt is az, hogy mivel a szabályozásnál sehol nem találkozunk az eltérést megtiltó normával, hogy főleg az eljárási szabályoktól mennyire térhetnek el a felek, a 3:4. § alapján. Megítélésem szerint, elméleti oldalról nézve

itt az eltérés lehetőségét sem szabadna megengedni, hiszen itt valóban külső – jellemzően hitelezői – érdekek sérelmére is sor kerülhetne, ami viszont már beleesik a 3:4. § (3) bekezdés b) pontjának tiltó rendelkezésébe. Persze nem biztos, hogy ezt adott esetben a bíróság is így fogja-e értékelni.

A jogutód nélküli megszűnés esetén a közös szabályok csupán azt az elvet szögezik le, hogy a hitelezők követeléseiket a törléstől számított 5 éves jogvesztő határidőn belül érvényesíthetik a társaság volt tagjaival szemben, illetve ha a tag pozíciójából adódóan korlátlan felelősséggel tartozott, akkor helytállási kötelezettsége is korlátlan, és amennyiben többen voltak akkor egyetemleges is.

10. Zárószó

Összességében megállapítható, hogy a jogalkotó sikerrel teljesítette azt a célkitűzését, miszerint mindazokat a szabályokat, amelyek vagy minden jogi személyre, vagy pedig a társaságokra vonatkoznak, az általános

részben, illetve a közös szabályokban rendezze. E folyamat logikusan illeszkedik abba a körbe, amit a három Gt. esetében is tapasztalhatunk. A szabályozás kétség kívül finomodott, egy-két helyen érdemi előrelépést is jelent, például a tag együttműködési kötelezettségének rögzítése, nemcsak a többi taggal, hanem az ügyvezetéssel szemben is.

Kétségtelenül vannak viszont vitatható momentumok is, ilyen például a jogi személyiség kiterjesztése, a korlátlan felelősség fenntartása mellett. A leglényegesebb, amire már e cikkben is többször történt utalás, a létesítés szabadságának elve alatt megjelenő diszpozitivitás.

Csak remélni lehet, hogy ez a jövőben a társaságok működése során nem okoz olyan zavart, amely már gazdasági értelemben is negatív hatással lenne a társaságok működésére. Persze a végső szót az új cégtörvény fogja kimondani, hiszen előfordulhat, hogy a cégtörvény adott kérdésekben kógens rendelkezéseket fog tartalmazni, és akkor előállhat az a furcsa helyzet, hogy az anyagi jog diszpozitív rendelkezésének érvényesülését az eljárásjog kizárja.

Török Gábor